

پس از سقوط اسد، گردهای سوریه از وقوع جنگی تازه هراسانند^۱

مرتضی حسین^۲

سید سجاد هاشمی نژاد

سقوط بشار اسد در سوریه موجب جشن گرفتن مخالفان رژیم او، از جمله در میان بسیاری از گردهای این کشور، بوده است. طی جنگ داخلی پر آشوب سوریه، آن گروه‌های سیاسی که این گروه قومی از قدیم سرکوب شده را نمایندگی می‌کردند – گروهی قومی‌ای که جمعیت آن در چند کشور منطقه گسترده است – توانستند در حین همکاری نزدیک با نیروهای ایالات متحده در جنگ علیه داعش، ناحیه‌هایی خودآیین را در شمال سوریه تشکیل دهند.

اما پس از سقوط اسد، آینده برای گردها هرچه بیشتر و بیشتر تیره‌تر شده است. در میانه‌ی شادمانی‌های فراگیر بر سر سقوط رژیم، نظامیانی مورد حمایت ترکیه تهدید می‌کنند که آزمایشگری کردها در خودمختاری را خفه کرده و آنان را تحت استیلای یک رژیم تازه در آورند.

شاید هراس‌انگیزترین گروه در میان گروه‌های مورد حمایت ترکیه «ارتش ملی سوریه» (SNA) باشد، ائتلافی شامل گروه‌هایی که متهم به جنایت‌های جنگی علیه مبارزان و غیرنظامیان گرد در طول جنگ [داخلی] هستند. ویدیوهایی که در هفته‌های اخیر در رسانه‌های اجتماعی به اشتراک گذاشته شده، نشان می‌دهند که شبه‌نظامیان فعال تحت لوای «ارتش ملی سوریه» (SNA)، مبارزان مجروح شبه‌نظامیان تحت رهبری کردها را در بیمارستان‌هایی در شهر منبج در شمال سوریه اعدام کرده‌اند.^۳

با اینکه جنگ داخلی آغاز شده در سال ۲۰۱۱ بخش اعظم سوریه را ویران کرد، همزمان به گروه‌های سیاسی گرد امکان داد تا در قسمت‌هایی از شمال این کشور به اعمال خودآیینی محدود دست یابند. در زمره‌ی این گروه‌ها «نیروهای دموکراتیک سوریه» (SDF)^۴ است، ائتلافی که ایالات متحده آن را مسلح کرده و نقشی اساسی در نبرد علیه تروریست‌های داعش ایفا نموده است.

ایالات متحده نقش مهمی در آینده‌ی احتمالی گردها خواهد داشت. هزاران مبارز SDF در جنگ علیه داعش کشته شدند، جنگی که در آن SDF یکی از نیروهای زمینی اصلی در سوریه بود که کارازری هوایی از سوی ایالات متحده برای ریشه‌کن کردن آن گروه را پشتیبانی [زمینی] می‌کرد. از آنجا که آن کارزار تا حد زیادی پایان یافته، دولت آتی ترامپ علائمی ارسال کرده مبنی بر آنکه ممکن است تعداد نیروهای حاضر در سوریه‌اش را کاهش دهد، جایی که حدود ۹۰۰ سرباز آمریکایی هنوز در مأموریتی به منظور تعقیب بقایای داعش و همچنین کمک به نظارت بر تداوم حبس ده‌هزار مبارز پیشین [داعش] و خانواده‌هایشان – که بسیاری‌شان در شرایطی غیرانسانی محبوسند – فعال

هستند.^۵ بنا به شهادت‌هایی که نزد گروه‌های حقوق بشری انجام شده، SDF متهم است که علیه این محبوسین از شکنجه استفاده کرده است، «از جمله ضرب‌وشتم، شلاق زدن با کابل برق، آویزان کردن از مچ در وضعیتی پرفشار، خشونت جنسی و شوک الکتریکی».^۶

ترکیه که در دیگر سوی مرزهای قلمروهای مستقل تحت رهبری کردها قرار دارد، به SDF اتهام می‌زند که به‌مثابه بسط گروه‌های نظامی جدایی طلب کرد [در ترکیه] عمل می‌کند. به‌طور مشخص، ترکیه ادعا کرده که یگان‌های مدافع خلق (YPG)، یکی از گروه‌های مسلح کُرد فعال تحت لوای SDF، با گروهی به نام حزب کارگران کردستان (PKK) که به عنوان گروه تروریستی تعیین شده و در مرزهای ترکیه فعالیت می‌کند، در ارتباط است.

محمد صالح، عضو ارشد غیردائم برنامه‌ی خاورمیانه‌ی انستیتوی تحقیقات سیاست خارجه، می‌گوید: «وضعیت تلخ‌وشیرینی است. کردها در مجموع شادند که اسد رفته، به هزاران دلیل. حتی پیش از قیام سوریه رژیم به‌طور ویژه‌ای در قبال کردها سرکوبگر بود و بسیاری از کردها حتی سلب‌تابعیت شدند.»

اما آن ترس‌های پیشین، حالا جای خود را به خطر ادامه‌ی درگیری با ترکیه و ارتش ملی سوریه (SNA) داده‌اند. طی دولت اول ترامپ، ایالات متحده به تهاجمی با رهبری ترکیه به شهر عفرین سوریه - شهری با اکثریت کُرد - تن داد، و بنا به گزارش‌ها، جمعیت آن شهر بعداً هدف جنایت جنگی و پاکسازی قومی نظامیان ارتش ملی سوریه (SNA) قرار گرفت. صالح می‌گوید: «وحشت بزرگ، پاکسازی قومی کردها از شمال شرق سوریه است؛ وحشتی که بر اساس آنچه ما قبلاً از SNA دیده‌ایم، کاملاً به‌جاست.»

ترکیه خواسته‌هایی حداکثری را برای پرهیز از درگیری دوباره با کردها پیش گذاشته. هاکان فیدان، وزیر خارجه‌ی ترکیه، بیان کرده که «هدف استراتژیک [ترکیه] نبود کردن یگان‌های مدافع خلق و خلاص شدن از شر آن‌هاست.»^۷ ترکیه حتی خواهان آن شده که یکی از مفاد توافق، خروج فرماندهان یگان مدافع خلق از سوریه باشد.

سیامند علی، یکی از سخنگوهای یگان‌های مدافع خلق، به دراپ‌سایت‌نیوز گفته که این گروه اتهامات ترکیه مبنی بر هماهنگی فعالیت‌هایش با پ.ک.ک را رد می‌کند. علی می‌گوید: «ترکیه این استدلال‌ها را طرح می‌کند تا بتواند عملیات‌های نظامی‌اش علیه مردم ما را اجرا کند. ما با هیچ طرفی در داخل ترکیه هیچ ارتباطی نداریم. ما امیدوار بودیم بعد از سقوط اسد جنگ میان ما با ترکیه و دسته‌های وفادار به ترکیه متوقف شود. اما متأسفانه ترکیه و دسته‌های وفادار به آن، حمله‌ای^۸ بزرگ به مناطق ما را آغاز کرده‌اند.»

اقلیت کُرد سوریه مدت‌های مدیدی تحت حکمرانی خانواده‌ی اسد و حزب بعث رنج دیده بود و متحمل تهاجم‌هایی به میراث فرهنگی و زبانی آن‌ها، انکار شهروندی و حقوق مدنی‌شان، و کارزارهای همگون‌سازی اجباری شده بود که

هدفشان حذف کامل هویت ایشان بود. پس از سرشماری انجام شده در دهه‌ی ۱۹۶۰، بین ۱۲۰ تا ۱۵۰ هزار کرد سوریه سلب تابعیت شدند و آن‌ها و فرزندان‌شان از حقوق مدنی اساسی و دسترسی به اقتصاد سوریه محروم ماندند.

کامیران حاجو، یکی از مقامات شورای ملی کردهای سوریه، گروهی فراگیر از سازمان‌های کُردی که تا پیش از سقوط حکومت اسد با دیگر گروه‌های اپوزیسیون سوریه بر یک قانون اساسی جدید کار می‌کرده‌اند، می‌گوید: «به‌طور خاص کردها بسیار تحت سرکوب بودند. در برخی دوره‌ها حتی حق صحبت به زبان خودشان یا نام‌گذاری فرزندان‌شان به نام‌های کُردی را نداشتند. زندانی می‌شدند. ایدئولوژی رژیم حزب بعث آن بود که هرکس در کشور زندگی می‌کند عرب است، فارغ از اینکه به چه زبانی صحبت کند.»

آزمایشگری کردها در خودمختاری در دهه‌ی گذشته، امکان یک شکوفایی فرهنگی مختصر را فراهم کرده است. به‌رغم تهاجمات مکرر از سوی داعش و ارتش ملی سوریه و خود ترکیه، کردها برای نخستین بار توانسته‌اند از زبان خودشان استفاده کنند و در مناطق تحت کنترل خود آزادانه و بدون سرکوب دولت مدارِ هویت قومی‌شان زندگی کنند.

اکنون سرنوشت مناطق خودآیین کُردی در درون سوریه، و مسأله‌ی وسیع‌تر حقوق مدنی کردها در کشور، موکول است به موضع دولت مرکزی که در حال حاضر هیأت تحریرالشام (HTS) آن را اداره می‌کند. هیأت تحریرالشام گروهی منشعب‌شده از القاعده است که در سال‌های اخیر القاعده و سوادهای جهادی جهانی آن را کنار گذاشته.

تا به اینجای کار، هیأت تحریرالشام کوشیده تا رویکردی آشتی‌جویانه در قبال حکمرانی‌اش در سوریه اتخاذ کند. در پی تصرف حلب از سوی هیأت تحریرالشام در اوایل ماه دسامبر، این گروه طی بیانیه‌ای جنایت‌های پیشین داعش علیه کردها را محکوم کرد و تأکید نمود که این گروه اقلیت «حق زندگی آزادانه» در سوریه را دارد. بیانیه‌ی این گروه همچنین اظهار داشت که تکثر «نقطه قوتی است که به آن افتخار می‌کنیم.»

اینکه هیأت تحریرالشام به این وعده‌ها پایبند می‌ماند یا نه هنوز روشن نیست. طی مراحل آغازین قیام سوریه، گروه‌های کُرد کوشیدند تا با گروه‌های اپوزیسیون علیه رژیم که آن زمان زیر پرچم «ارتش آزاد سوریه» عمل می‌کردند متحد شوند، اما آن اتحاد فروپاشید — که این فروپاشی هم تا اندازه‌ای به علت نفوذ فزاینده‌ی ترکیه [در میان گروه‌های معارض سوریه] بود.

به‌رغم آن گذشته‌ی ناکام، گروه‌های کُردی اظهار کرده‌اند که آمادگی مذاکره با هیأت تحریرالشام برای یافتن یک نقش قابل قبول برای خودشان در آینده‌ی پسااسد را دارند.

حاجو، عضو شورای ملی کرد، می‌گوید: «ما درباره‌ی هیأت تحریرالشام مطمئن نیستیم. فعلاً بعضی خبرهای خوب می‌شنویم و حرف‌های خوبی می‌شنویم، ولی درباره‌ی آنکه چه بناست رخ بدهد قدری مشکوکیم. حرف‌های خوب کافی نیست، باید اعمال عینی و روی زمین مشاهده کنیم.» این شورا که جبهه‌ی سیاسی متفاوتی در قیاس با SDF

را نمایندگی می‌کند، مدت‌هاست در پی مدل حکمرانی فدرالی در سوریه بوده که در آن گروه‌ها و دیگر گروه‌ها، در مبنایی تمرکززدایی‌شده، سهم بیشتری از قدرت سیاسی داشته باشند. «ولی چه به فدرالیسم دست پیدا کنیم و چه نه، معتقدم قانون اساسی جدید به‌هر حال گروه‌ها را به‌عنوان یکی از گروه‌های قومیتی ثانویه در کشور به‌رسمیت خواهد شناخت و این، گام بزرگی در تاریخ کردها در سوریه خواهد بود.»

علاوه بر فدرالیسم، گروه‌های کرد احتمالاً خواستار امکان حفظ کنترل امنیت نواحی دارای اکثریت کرد نیز خواهند شد؛ نواحی‌ای که بخشی از آن‌ها در سال‌های اخیر هدف تهاجم‌ها و پاکسازی قومی از سوی نظامیان موردحمایت ترکیه بوده‌اند؛^۹ و نیز خواستار محافظت از زبان کردی و هویت قومی کرد در قانون اساسی خواهند شد تا مانع از تکرار تجربه‌هایشان تحت لوای حکومت خانواده‌ی اسد شوند. بخش زیادی از ثروت نفتی سوریه که برای بازسازی اقتصاد درهم‌کوفته‌ی کشور نقش کلیدی دارد نیز در حال حاضر در نواحی تحت کنترل SDF قرار دارد، و این امر ممکن است در هنگام شروع مذاکرات با دولت جدید مهره‌ای برای چانه‌زنی بشود.

گزارش شده که ایلات متحده در حال رهبری کوششی برای آشتی دادن دسته‌های متفاوت کرد در سوریه است.^{۱۰} تا به آن‌ها امکان دهد هیأت مشترکی را برای مذاکره بر سر مطالباتشان با هیأت تحریرالشام به دمشق بفرستند. شورای ملی کرد از یگان‌های مدافع خلق خواسته تا مبارزان غیرسوری را از قلمروهایش اخراج کند و رسماً از هر پیوندی با پ.ک.ک دست بشوید.

سیامند علی، از یگان‌های مدافع خلق، می‌گوید: «ما در برابر گفتگو با دولت دمشق گشوده هستیم و آمادگیمان برای بحث و گفتگو را ابراز کرده‌ایم. ما باید بخشی از ساختن سوریه‌ی جدید باشیم و تمام اجزاء [سوریه] باید حقوقشان را در اداره‌ی کشور به‌دست بیاورند و از تمرکزگرایی و وجود اقتدار واحد فاصله بگیرند. اما شرط اول، توقف کشتارهایی است که دسته‌های وفادار به ترکیه علیه مردم ما انجام می‌دهند، و نیز بازگشت آوارگان کرد به مناطق اولیه‌شان. اداره‌ی خودگردان و نیروهای نظامی ما، بخشی از سوریه هستند و باید در موجودیت جدید سوری ملحوظ شوند.»

در غیاب توافقی با دمشق، قلمروهای خودآیین کرد در سوریه هنوز تحت تهدید فیزیکی‌اند. گزارش شده که شبه‌نظامیان تحت حمایت ترکیه و کماندوهای ارتش ترکیه در نزدیکی قلمروهای تحت کنترل کردها جمع شده‌اند^{۱۱} و در نزدیکی شهر دارای اکثریت کرد کوبانی، در حال آماده شدن برای تهاجمی بزرگ هستند؛ شهری که یک دهه پیش، محل نبردی بزرگ میان گروه‌های کرد و مبارزان داعش بود.

در ۱۶ دسامبر، وال استریت ژورنال گزارشی منتشر کرد^{۱۲} که جزییات نامه‌ای ارسال شده به رییس‌جمهور آتی ایالات متحده، دونالد ترامپ، از سوی الهام احمد، یکی از مقامات اداره‌ی مدنی کردهای سوری را افشا کرده بود. احمد به ترامپ نوشته که ترکیه با تهاجمش در پی «حصول کنترل عملی بر سرزمین‌های ما تا پیش از آن زمانی است که

شما در سِمَت خود قرار بگیرید، تا شما را وادار کند که به‌مثابه حکمرانان قلمرو ما با آن‌ها رودررو شوید.» احمد اضافه کرده که در صورت تهاجم ترکیه: «تبعاتی فاجعه‌بار رخ خواهد نمود.»

برای پس زدن تهاجم احتمالی تحت حمایت ترکیه، SDF پیشنهاد کرده که یک ناحیه‌ی غیرنظامی تحت نظارت ایالات متحده در کوبانی ایجاد شود^{۱۳} – ایده‌ای که دولت ترکیه آن را رد کرده است. در عوض، دولت ترکیه از ایالات متحده خواسته تا پیوند خود با SDF را قطع کند، و در همان حال برخی قانون‌گذاران آمریکایی از جمله سناتور لیندسی گراهام جمهوری خواه و سناتور کریس فان هولن دموکرات شروع کرده‌اند به تهدید اعمال تحریم علیه ترکیه در صورت اجرای تهاجم علیه قلمروهای تحت اداره‌ی کردها از سوی گروه‌های شبه‌نظامی تحت حمایت آن دولت.^{۱۴}

فعالاً، یک آتش‌بس شکننده که با مشارکت ایالات متحده بر آن توافق شده، کماکان برقرار است. اما اکنون این تهدید، پابرجاست که از سرگیری مخاصمات میان کردها و دیگر گروه‌ها، لحظه‌ی کوتاه شعفی که بسیاری از سوری‌ها با سقوط رژیم اسد احساس کرده‌اند را به تلخی بکشاند.

^۱ گزارشی از بنگاه خبری دراپ‌سایت‌نیوز، به تاریخ ۲۰ دسامبر ۲۰۲۴:

<https://www.dropsitenews.com/p/kurds-syria-assad-turkey>

^۲ مرتضی حسین پیش از ملحق شدن به بنگاه خبری تحلیلی تازه‌تأسیس دراپ‌سایت‌نیوز، به مدت بیش از ده سال در بنگاه‌های خبری تحلیلی اینترسپت، کامن‌دریمز و گاردین کار خبرنگاری تحقیقی‌اش را با تمرکز بر مسائل خاورمیانه، سیاست خارجی و حقوق بشر انجام داده است. – م.

^۳ <https://hawarnews.com/en/scenes-of-horrific-crime-committed-by-turkish-occupation-army-in-manbij-hospital>

^۴ در فارسی اغلب به‌صورت قسد یا ق.س.د. نوشته می‌شود، که مخففی است برآمده از عنوان عربی این نیروها: «قوات سوريا الديمقراطية»

^۵ یک روز پس از انتشار انگلیسی این گزارش، پنتاگون اعلام کرد که از چند ماه پیش تعداد نیروهای آمریکایی حاضر در مناطق تحت کنترل نیروهای کرد به ۲۰۰۰ نیرو افزایش یافته است. – م.

^۶ <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2024/04/syria-mass-death-torture-and-other-violations-against-people-detained-in-aftermath-of-islamic-state-defeat-new-report/>

^۷ <https://www.al-monitor.com/originals/2024/12/turkey-backed-syrian-factions-end-us-mediated-ceasefire-kurdish-led-sdf>

^۸ <https://thedefensepost.com/2024/12/10/turkish-drone-strike-north-syria/>

⁹ <https://www.theguardian.com/world/2018/jun/07/too-many-strange-faces-kurds-fear-forced-demographic-shift-in-afrin>

¹⁰ <https://www.al-monitor.com/originals/2024/12/us-envoy-works-reconcile-rival-kurds-syria-turkey-masses-forces-near-kobani>

¹¹ <https://www.wsj.com/world/middle-east/u-s-fears-military-buildup-by-turkey-signals-preparations-for-incursion-into-syria-1c2e88e9>

¹² <https://www.wsj.com/world/middle-east/u-s-fears-military-buildup-by-turkey-signals-preparations-for-incursion-into-syria-1c2e88e9>

¹³ <https://x.com/ThomasVLinge/status/1869113504613196019>

¹⁴ <https://thehill.com/policy/international/5044667-van-hollen-graham-sanctions-turkey-ceasefire-syria/>